

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Woordvoerders Justitie en
LHBT-emancipatie

ref.nr.: 13.035/ 6.30.1

Amsterdam, 22 maart 2013

betreft: Plenaire behandeling Wetsvoorstel wijziging vermelding geslacht in geboorteakte (33 351)

Geachte woordvoerders Justitie en LHBT-emancipatie,

Binnenkort debatteert u over het wetsvoorstel m.b.t. de wijziging van de vermelding van het geslacht in de geboorteakte (33 351) van staatssecretaris Teeven. Wij waarderen het dat u er voor kiest om het wetsvoorstel op korte termijn te behandelen; daarmee komt de uitvoering van het Roze Stembusakkoord opnieuw een stap dichterbij. In deze brief doet COC Nederland suggesties voor punten die u in het debat aan de orde kunt stellen.

Samenvatting

COC Nederland beschouwt het wetsvoorstel als een grote stap vooruit. Het doet veel meer recht aan het zelfbeschikkingsrecht van transgenders dan de huidige wet. Het zelfbeschikkingsrecht wordt verder versterkt nu de nota van wijziging (33 351, nr. 7) het deskundigenoordeel invult als een *informed consent* procedure. Het wetsvoorstel is van grote praktische betekenis in het dagelijks leven van transgenders die hun geslachtsregistratie willen laten wijzigen. Wij dringen er op aan dat het voorstel zo spoedig mogelijk in werking treedt.

Wel vindt het COC het van groot belang dat de kring van deskundigen, die de in het wetsvoorstel geëiste verklaring mag afgeven, wordt vergroot. Wij stellen voor dat de regering daarover spoedig in overleg treedt met Transgender Netwerk Nederland. Ook stellen we voor dat er een regeling komt ter vergoeding van de kosten van de deskundigenverklaring. Het COC wil graag dat het ook voor jeugdigen van 12 tot 16 jaar mogelijk wordt om de geslachtsregistratie te laten wijzigen. Wij pleiten er voor dat het binnen de huidige kabinetsperiode mogelijk wordt om het geslacht onbepaald te laten in officiële documenten als de geboorteakte en het paspoort. Tenslotte bepleiten wij een in de wet vastgelegde evaluatietermijn van drie jaar.

Een grote stap vooruit

Het COC pleit, samen met Transgender Netwerk Nederland (TNN), al lang voor een wetswijziging. Wij zijn gelukkig dat ons gezamenlijk pleidooi heeft geleid tot dit wetsvoorstel.

COC Nederland beschouwt het voorstel als een grote stap vooruit, omdat daarmee de duurzame overtuiging van een persoon dat zij/hij tot het andere geslacht behoort, het criterium wordt voor wijziging van de officiële geslachtsaanduiding. Terecht komt daarmee het zelfbeschikkingsrecht van het individu centraal te staan, in plaats van fysieke kenmerken.

Het COC is verheugd dat fysieke aanpassing en absolute onvruchtbaarheid vervallen als voorwaarden voor wijziging van de geslachtsaanduiding. Ook vinden wij het van groot belang dat een rechterlijk oordeel geen onderdeel meer uitmaakt van de nieuwe procedure.

Het wetsvoorstel is van groot belang vanuit mensenrechtelijk perspectief. De huidige wetgeving is bijvoorbeeld in strijd met principle 3 (Right to recognition before the law) van de zogenaamde Yogyakarta principles¹, dat onder meer bepaalt: '(...) No one shall be forced to undergo medical procedures, including sex reassignment surgery, sterilisation or hormonal therapy, as a requirement for legal recognition of their gender identity.' Ook de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa adviseerde in een rapport over de mensenrechtensituatie in Nederland² om de wet aan te passen: 'Abolish the legal condition of sterilisation and other compulsory medical treatment as a requirement for legal recognition of a person's gender identity.'

Maar behalve vanuit mensenrechtelijk perspectief, is de voorgestelde wetswijziging vooral ook van groot belang vanuit menselijk perspectief. Het voorstel leidt tot een belangrijke verbetering in het dagelijks leven van transgenders. Zo moet een transseksuele vrouw nu nog vaak jarenlang op vakantie met een paspoort waarin 'geslacht: man' staat, met alle vervelende gevolgen van dien. Dergelijke ingrijpende consequenties van de huidige wetgeving voor het dagelijks leven van transgenders zijn treffend beschreven in het Human Rights Watch-rapport *Controlling Bodies, Denying Identities*³. Ook in het recente rapport *Worden wie je bent*, van het Sociaal en Cultureel Planbureau⁴ worden de problemen als gevolg van de huidige wetgeving beschreven. Als het goed is, maakt het wetsvoorstel aan deze problemen grotendeels een einde.

Vragen bij het deskundigenoordeel

Zoals hierboven aangegeven, vindt het COC het belangrijk dat het zelfbeschikkingsrecht en de duurzame persoonlijke overtuiging van de transgenders zélf centraal staan in de procedure tot wijziging van de geslachtsaanduiding. Net als bij seksuele voorkeur is het immers niet aan de staat, maar aan het individu om te bepalen wie of wat men is.

Tot ons genoegen nemen het zelfbeschikkingsrecht en de duurzame persoonlijke overtuiging van de transgender in het wetsvoorstel een belangrijke plaats in. In de nota van wijziging (33 35 I, nr. 7) is dat zelfbeschikkingsrecht van transgenders verder versterkt door het deskundigenoordeel in te vullen als een *informed consent* procedure. Daardoor staat, anders dan in de oorspronkelijke versie van het wetsvoorstel, niet langer het oordeel van de deskundige centraal. Het gaat er nu nog slechts om dat de transgender tegenover de deskundige verklaart de overtuiging te hebben tot het andere geslacht te behoren. Wanneer de persoon in kwestie, na door de deskundige te zijn geïnformeerd over de consequenties en betekenis van deze stap, bij haar/zijn besluit blijft, wordt de deskundigenverklaring in beginsel verstrekt.

Dat neemt niet weg dat het COC de deskundigenverklaring onnodig en onwenselijk vindt als onderdeel van de procedure tot wijziging van de geslachtsregistratie. Aan zelfbeschikking van transgenders wordt het meest recht gedaan wanneer een verzoek gericht aan de ambtenaar van de burgerlijke stand volstaat voor wijziging van de geslachtsaanduiding. Dat is bijvoorbeeld het geval in Argentinië en Portugal.

Wij nemen echter kennis van het feit dat volgens de regering een deskundigenverklaring noodzakelijk is voor de voorgestelde procedure. Een principiële discussie over deze kwestie mag volgens het COC beslist niet leiden tot verder uitstel van de invoering van dit - voor transgenders zo belangrijke - wetsvoorstel, zeker nu het deskundigenoordeel verder is ingeperkt tot een *informed consent*-procedure. Daarom stellen wij u voor om in te stemmen met het wetsvoorstel in de huidige vorm en belang en noodzaak van de deskundigenverklaring over enkele jaren te evalueren.

Wel hebben wij nog enkele vragen bij de deskundigenverklaring in zijn huidige vorm.

1 www.yogyakartaprinciples.org

2 Report by the Commissioner for Human Rights mr Thomas Hammarberg on his visit to the Netherlands. Commissioner for Human Rights, 2009, p. 42.

3 *Controlling Bodies, Denying Identities*, Human Rights Violations against Trans People in the Netherlands. Human Rights Watch 2011.

4 *Worden wie je bent*, het leven van transgenders in Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012. O.a. p. 52-53.

In de concept-AMvB stelt de regering voor om aan de deskundige de eis te stellen dat deze expertise heeft 'op het terrein van genderdysforie.' Als mogelijke deskundigen worden genoemd: artsen, psychologen en de genderteams van twee ziekenhuizen. Daarmee wordt de hele deskundigenprocedure 'in het medische getrokken': genderdysforie is een medische conditie en deskundigen kunnen alleen artsen zijn. Volgens het COC is dit onwenselijk. De concept-AMvB hinkt nu op twee gedachten: enerzijds staan zelfbeschikking en *informed consent* voorop, anderzijds zouden artsen een medische conditie moeten vaststellen.

Wij stellen voor om de kring van deskundigen uit te breiden, en bijvoorbeeld maatschappelijk werkers en medewerkers van organisaties als Transvisie Zorg toe te voegen aan artikel I van de AMvB. Vergroting van de kring van deskundigen heeft als bijkomend voordeel dat er geen extra druk en/of wachttijd ontstaat bij de genderteams. De wachttijd voor het begin van een behandeltraject kan daar nu immers reeds oplopen tot achttien maanden.⁵

Wij stellen voor dat de regering over de exacte samenstelling van de kring van deskundigen op korte termijn overleg voert met Transgender Netwerk Nederland (TNN), en niet slechts met de genderteams van twee ziekenhuizen.

Verder vindt het COC het bezwaarlijk dat de kosten van de deskundigenverklaring in beginsel voor rekening van de transgender komen. Transgenders hebben niet om de deskundigenprocedure gevraagd. De wijziging van de geslachtsregistratie zal voor veel transgenders een onmisbaar onderdeel vormen van een volwaardig transitietraject. De kosten zullen voor transgenders niet altijd op te brengen zijn, zeker gezien de relatief zwakke sociaal-economische positie waarin veel transgenders helaas verkeren.⁶ Wij stellen dan ook voor dat er een vergoedingsregeling komt, waardoor transgenders de kosten voor de deskundigenverklaring niet zelf hoeven te dragen.

Samenvattend verzoekt het COC u om de regering het volgende voor te stellen v.w.b. de deskundigenverklaring:

- **Breid de kring van deskundigen in artikel I van de concept-AMvB tenminste uit met maatschappelijk werkers en medewerkers van organisaties als Transvisie Zorg;**
- **Overleg op korte termijn met Transgender Netwerk Nederland over de exacte samenstelling van de groep van deskundigen in AMvB;**
- **Verzoek de regering om een vergoedingsregeling voor te stellen, waardoor transgenders de kosten voor de deskundigenverklaring niet zelf hoeven te dragen.**

Vanaf 12 jaar

Ook volgens het huidige wetsvoorstel zullen jonge transgenders soms nog lange tijd moeten leven in een ander geslacht dan in hun geboorteaakte en paspoort vermeld staat; zij mogen hun registratie immers pas vanaf hun 16e laten wijzigen. Dat kan onwenselijke situaties opleveren. Volgens het SCP realiseert de helft van de transgenders zich namelijk al vóór het 10e levensjaar dat het geboortegeslacht niet overeenkomt met de genderidentiteit.⁷ Deze groep moet dus jaren wachten tot registratie en identiteit met elkaar in overeenstemming zijn. Dat kan o.a. op de middelbare school tot uiterst pijnlijke situaties leiden, bijvoorbeeld wanneer op zeker moment (een schoolreisje naar het buitenland, inschrijving voor activiteiten waarbij identificatie nodig is) blijkt dat een transgenderjongen die al lang naar de nieuwe, mannelijke geslachtsidentiteit leeft, volgens het identiteitsbewijs

⁵ Worden wie je bent, het leven van transgenders in Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012. P.13.

⁶ Zie bijvoorbeeld: Worden wie je bent, het leven van transgenders in Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012.

⁷ Worden wie je bent, het leven van transgenders in Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012, p. 10.

een meisje is. De identificatieplicht geldt voor minderjarigen vanaf 14 jaar en in het openbaar vervoer vanaf 12 jaar.

Ook de staatssecretaris erkent dat jonge transgenders vaak al vóór het bereiken de leeftijd van 18 jaar in het andere geslacht leven (33 351, nr. 3, p. 13-14), maar hij verbindt daaraan niet de consequentie dat transgenders al vanaf jonge leeftijd hun geslachtsregistratie mogen wijzigen. Hoewel o.a. de fracties van de VVD, D66 en de ChristenUnie in het verslag over het wetsvoorstel vraagttekens plaatsen bij de voorgestelde leeftijdsgrens van zestien jaar, draagt de staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het verslag geen wezenlijke nieuwe argumenten aan voor die leeftijdsgrens.

Het COC stelt voor dat in het wetsvoorstel de mogelijkheid wordt opgenomen om de geslachtsaanduiding eerder aan te passen: vanaf 12 jaar. Dat is over het algemeen de leeftijd dat jongeren naar de middelbare school gaan en dat in bepaalde gevallen de legitimatieplicht gaat gelden. Het besluit tot wijziging van de geslachtsaanduiding zou voor jongeren van 12 tot 16 jaar gekoppeld kunnen worden aan instemming van de ouder(s).

- **COC Nederland verzoekt u het wetsvoorstel zodanig aan te passen dat het ook voor jeugdigen van 12 tot 16 jaar mogelijk wordt om (eventueel met instemming van de ouder(s)) de geslachtsregistratie te laten wijzigen.**

Tussen geslachten in

Het huidige wetsvoorstel is van belang voor transgenders die hun geslachtsregistratie willen laten wijzigen voordat een eventueel transitietraject is voltooid. Bovendien is het van groot belang voor transgenders die geen (volledig) transitietraject willen doorlopen, maar die zich wel (meer of ook) tot het andere geslacht voelen behoren. Voor hen ontstaat nu voor het eerst de mogelijkheid om hun geslachtsregistratie te laten wijzigen.

Het wetsvoorstel biedt helaas nog géén oplossing voor mensen die ervaren dat zij vrouw noch man zijn, of dat zij zowel man als vrouw zijn. Het gaat daarbij om 22 procent van de transgenders.⁸ Volgens het COC is het niet meer van deze tijd dat de overheid mensen in het hokje 'man' of 'vrouw' dwingt als zij zich daarin niet thuis voelen.

In Australië en Nieuw-Zeeland is het al mogelijk om het geslacht onbepaald te laten, d.m.v. vermelding van een 'X' in officiële documenten zoals paspoort en geboorteakte. Ook in landen als Nepal, India en het Verenigd Koninkrijk zijn dergelijke ontwikkelingen gaande.

Het COC is zeer verheugd dat staatssecretaris Teeven in de memorie van toelichting,⁹ n.a.v. een verzoek van onze organisatie, toezegt dit vraagstuk apart te gaan bezien. Deze toezegging wordt herhaald in de nota naar aanleiding van het verslag, naar aanleiding van vragen van de fracties van de VVD en D66.¹⁰ In een gesprek met het COC op donderdag 21 maart, zegde de staatssecretaris toe dat hij de Tweede Kamer voor de zomer van 2013 zal informeren over hoe hij deze kwestie zal aanpakken. Het COC meent dat deze 'paarse' kabinetsperiode zich, gezien de passage over emancipatie in het regeerakkoord, bij uitstek leent voor hervormingen op dit punt.

- **Wij verzoeken u om de staatssecretaris te vragen om binnen deze kabinetsperiode mogelijk te maken dat het geslacht onbepaald blijft in officiële documenten als de geboorteakte en**

⁸ Worden wie je bent, het leven van transgenders in Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012, p. 9.

⁹ 33 351, nr. 3, p.5

¹⁰ 33 351, nr. 6, p.8

het paspoort. Tevens verzoeken wij u de staatssecretaris te vragen om hiervoor een plan van aanpak neer te leggen in de toegezegde brief aan de Kamer.

Evalueren van knelpunten

Tenslotte is het COC verheugd dat de staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het verslag ¹¹ aangeeft bereid te zijn om de werking van de wet te evalueren, in het bijzonder op het punt van de (noodzaak van de) deskundigenverklaring en de leeftijdsgrens voor wijziging van de geslachtsregistratie.

Ook vinden wij het belangrijk dat de staatssecretaris bereid is de wet te evalueren op het punt van het afstammingsrecht. Volgens het huidige wetsvoorstel zal een transseksuele man namelijk de rest van zijn leven door officiële instanties worden aangeduid als 'moeder', wanneer hij een kind heeft gebaard. Wij beschouwen dit als nodeloos kwetsend voor de betreffende persoon.

De staatssecretaris zegt een evaluatie toe vijf jaar na inwerkingtreding van de wet. Het COC stelt, gezien de snelle maatschappelijke en internationale ontwikkelingen op dit punt, voor om de evaluatie drie jaar na inwerkingtreding te laten plaatsvinden en dit ook middels een evaluatiebepaling in de wet vast te leggen.

- **Wij verzoeken u om een evaluatietermijn van drie jaar middels een evaluatiebepaling in de wet vast te leggen.**

Conclusie

Wij hopen dat u met ons wilt pleiten voor een snelle inwerkingtreding van het wetsvoorstel over de wijziging van de vermelding van het geslacht in de geboorteakte en we vertrouwen er op dat we u met deze brief bruikbare suggesties doen voor uw inbreng bij het plenaire debat.

Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met Philip Tijsma (Public Affairs COC Nederland, tel. 06 – 3958 3789).

Hoogachtend,

Tanja Ineke
Voorzitter COC Nederland

¹¹ 33 351, nr. 6, p.11